

Мороз С. С.,
здобувач кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
Університету державної фіскальної служби України

ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ОРГАНІВ ДФС УКРАЇНИ ЗА УЧАСТЮ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВОВОЇ РОБОТИ

FORMS OF INTERNATIONAL COOPERATION OF STATE FS OF UKRAINE'S BY UNITS OF LEGAL DEPARTMENT

У науковій статті досліджуються особливості форм міжнародного співробітництва органів Державної фіскальної служби України за участю підрозділів правової роботи. Проаналізовано механізм участі підрозділів правової роботи у процесі міжнародного співробітництва, а також визначено нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення вказаної діяльності.

Ключові слова: органи ДФС України, підрозділи правової роботи, міжнародне співробітництво, повноваження.

В научной статье исследуются особенности форм международного сотрудничества органов Государственной фискальной службы Украины при участии подразделений правовой работы. Проанализирован механизм участия подразделений правовой работы в процессе международного сотрудничества, а также определены нормативно-правовое и организационно-методическое обеспечение указанной деятельности.

Ключевые слова: органы ГФС Украины, подразделения правовой работы, международное сотрудничество, полномочия.

In the scientific article analyzes the features of forms of international cooperation of the State Fiscal Service of Ukraine with the participation of legal units. Analyzed the mechanism of participation of the legal work in the international cooperation, and also the regulatory, organizational and methodological support of said activity.

Key words: DFS authorities of Ukraine, division of legal work, international cooperation, authority.

Постановка проблеми. Україна переживає складний час проведення реформ державного апарату та механізму реалізації владних повноважень, що має на меті формування якісно нового правового суспільства та подальшої реалізації плану розвитку України у складі Європейського Союзу (далі – ЄС).

У контексті європейської інтеграції одними із пріоритетних напрямів діяльності Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України) є виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, реалізація програм співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейським банком реконструкції і розвитку, Європейським інвестиційним банком та іншими міжнародними урядовими та неурядовими організаціями.

Згадані напрями діяльності реалізуються, зокрема, шляхом взаємодії та залучення міжнародної технічної допомоги для реформування податкових та митних органів з метою підвищення ефективності їх діяльності.

Дослідження питання щодо визначення форм міжнародного співробітництва органів ДФС України з податковими і митними службами іноземних держав, міжнародними фондними організаціями є важливою та актуальною проблемою з таких причин: *по-перше*, новому періоду розвитку держави, пов'язаному з Європейською асоціацією та реформуванням інституційної структури органів ДФС України, мають відповідати нові підходи та стандарти діяльності, зокрема у напрямі організації правової роботи в фіскальних органах; *по-друге*, за умови підвищення вимог до діяльності органів ДФС України необхідна підготовка нових висококваліфікованих кадрів для

підрозділів правової роботи, які зможуть ефективно виконувати поставлені завдання, шляхом поєднання практичного досвіду та досягнень сучасної юридичної науки; *по-третє*, результати дослідження розглянутого напрямку мають велику практичну значимість для діяльності підрозділів правової роботи, в контексті впровадження в практичну діяльність новітніх методів діяльності, побудованих на основі позитивної європейської практики діяльності аналогічних підрозділів в податкових та митних органах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження особливостей діяльності структурних підрозділів органів Державної фіскальної служби України, зокрема і підрозділів правової роботи, зробили такі дослідники та практики-податківці: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.Т. Білоус, Р.А. Калюжний, М.В. Коваль, Т.О. Коломоєць, Н.А. Литвин, Н.Р. Нижник, О.В. Петришин, В.П. Петков, П.В. Мельник, Л.А. Савченко, В.М. Селіванов, Л.В. Трофімова, В.К. Шкарупа.

Відаючи належне фахівцям, які працюють у галузі дослідження теорії, методології й організації податкової діяльності, необхідно зазначити, що окремі питання, які стосуються міжнародного співробітництва ДФС України та участі у вказаному процесі підрозділів правової роботи, не знайшли свого остаточного вирішення та потребують організації подальших науково-практичних досліджень.

Ціль статті полягає в дослідженні та аналізі форм міжнародного співробітництва органів ДФС України за участю підрозділів правової роботи.

Виклад основного матеріалу. Зорієнтованість України на імплементацію кращого світового та

європейського досвіду щодо управління національною економікою зумовлює необхідність пошуку шляхів формування взаємовідносин на міждержавному рівні, всередині країни, між представниками господарювання та населенням на принципах партнерства [1, с. 189].

Вперше процеси гармонізації податків із метою налагодження міжнародного співробітництва, почали проявлятися ще наприкінці XIX – початку XX ст., під час створення митних союзів ряду країн, маючи ціллю розвиток єдиної митної політики. Основи ж сучасної податкової політики східноєвропейських країн були закладені під час повномасштабних економічних реформ у 1989-1991 рр. Даному процесу передувало посилення економічного співробітництва протягом 70–80 рр. минулого століття в європейських країнах, що поставило вимогу уніфікації та гармонізації податкової політики у подальших взаємовідносинах [2, с. 74].

Обсяг податкових надходжень до бюджету залежить від стану економіки і значною мірою від ефективності роботи фіскальних служб. Для того щоб ця залежність не порушувалася, необхідно вдосконалювати роботу вітчизняних органів Державної фіскальної служби України, зокрема шляхом вивчення та аналізу зарубіжного досвіду роботи податкових органів, впровадження окремих його елементів в Україні та, в перспективі, налагодження співпраці на рівні податкових та митних служб [3, с. 150].

Станом на сьогодні, підрозділи правової роботи органів ДФС України безпосередньо не здійснюють співробітництва з податковими (фіскальними) та митними службами іноземних держав. Проте вказані вище підрозділи беруть активну участь під час підготовки і узгодження нормативних документів, міжнародних договорів та реалізації організаційно-управлінських рішень.

Пропонуємо виділити та проаналізувати наступні форми співробітництва органів ДФС України, за участю підрозділів правової роботи, з податковими та митними службами іноземних держав.

Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення процесу укладення двосторонніх угод (договорів, конвенцій), які врегульовують податкові правовідносини між суб'єктами міжнародного права, обов'язковим учасником яких є Україна в особі органів Державної фіскальної служби України.

Проблематика міжнародних двосторонніх угод, зокрема і щодо подвійного оподаткування, перебуває на своєрідному перетині публічних і приватних інтересів. З одного боку, виникає досить складна ситуація під час визначення оподатковуваної бази, оскільки її непросто виділити за різноманіття доходів як за кордонами держави, так і в її межах. З іншого боку, розмежування платників на резидентів і нерезидентів, підходів до розуміння представництва і постійної діяльності в межах певної території країни вимагає виваженого підходу до системи обліку доходів і, відповідно, податкових платежів [4, с. 23].

Податкова угода, як зазначає С.Г. Пепеляєв, має подвійну природу. Справді, з одного боку, вона

регулюється міжнародним правом, з іншого, після її інкорпорації в національне податкове право, стає елементом внутрішньо державного податкового законодавства [5].

У сучасних умовах поширення інтеграційних процесів, інтернаціоналізації та інтенсифікації фінансово-господарської діяльності значно розширилось коло проблем, що мають податкову природу та вимагають розв'язання на міжнародному рівні.

Найважливішими рисами міжнародних двосторонніх угод, окрім уникнення подвійного оподаткування, є гарантування недискримінаційного оподаткування для всіх платників податків та встановлення ними основ співробітництва за податковими питаннями між країнами і спільна боротьба з податковими правопорушеннями [6, с. 22].

Деталізуючи указаний вище напрям діяльності, необхідно зазначити, що на підрозділи правової роботи покладається проведення комплексу організаційно-правових заходів з узгодження та підготовки документів, необхідних для належного укладання міжнародних договорів із питань уникнення подвійного оподаткування, співробітництва податкових служб та інших міжнародних договорів з питань оподаткування.

Аналіз та дослідження можливості застосування міжнародного досвіду з питань нормо-проектуювальної техніки, адміністрування податків та зборів, відповідальності за порушення вимог податкового, митного та іншого законодавства під час розроблення та погодження проектів нормативно-правових актів.

У центральному апараті ДФС України утворено регуляторно-правовий департамент: саме на цей департамент покладено функції з аналізу та дослідження можливостей застосування міжнародного досвіду з питань нормо-проектуювальної техніки, адміністрування податків та зборів, відповідальності за порушення вимог податкового, митного та іншого законодавства під час розроблення та погодження проектів нормативно-правових актів [7].

Деталізуючи вказану вище функцію, необхідно зазначити, що на працівника підрозділу правової роботи покладається завдання з якісної підготовки проекту нормативно-правового або управлінського акту, який може бути використаний під час організації міжнародної співпраці в сфері оподаткування. Працівник підрозділу правової роботи має підготувати належний акт, який відповідатиме за обсягом регламентації визначеному в ньому предмету правового регулювання; не повторюватиме норм права, які містяться в інших актах; не повторюватиме положень, які містяться в тексті цього проекту акта; охоплюватиме зміст та значення, що належать до одного і того самого предмета правового регулювання; буде внутрішньо узгодженим, мати логічно побудовану структуру; буде ясным, чітким, зрозумілим, стислим, компактним та послідовним.

Організація процесу міжнародного обміну податковою інформацією з відповідальними підрозділами.

Одна з форм міжнародного співробітництва, що має на меті попередження та виявлення митних правопорушень, – співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав в рамках надання взаємної допомоги. Так, на виконання 16 двосторонніх та 2 багатосторонніх міжнародних угод про обмін даними митної статистики до компетентних органів країн – торговельних партнерів, органами ДФС України забезпечено щоквартальне направлення інформації з даними митної статистики України (Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Китай, Молдова, Росія, Угорщина, Узбекистан, В'єтнам, Чехія) [8].

У рамках проходження першої фази експертної оцінки на відповідність законодавства України міжнародному стандарту обміну податковою інформацією підготовлено та направлено до Секретаріату Глобального форуму Організації економічного співробітництва і розвитку з прозорості та обміну інформацією для податкових цілей опитувальник та тексти законодавчих і підзаконних актів, які стосуються міжнародного обміну податковою інформацією [8].

У контексті євроінтеграції України необхідно звернути увагу на ключові документи ЄС, що стосуються обміну інформацією: Директива Ради ЄС 2011/16/EU від 15.02.2011 р. «Про адміністративне співробітництво в галузі оподаткування», що передбачає обмін податковою інформацією за запитом між країнами – членами ЄС, одночасні податкові перевірки у двох і більше країнах – членах ЄС, участь у податкових перевірках та вручення документів на території іншої країни – члена ЄС. Більше того, з 2015 р. такі країни зобов'язані ввести в дію закони та адміністративні процедури, що передбачають обов'язковий автоматичний (без направлення офіційного запиту) обмін інформацією щодо податкових періодів, що починаються з 01.01.2014 р.. Не менш важливою є Директива Ради ЄС 2003/48/ЄС від 03.06.2003 р. «Щодо оподаткування доходу від накопичення заощаджень у формі виплати відсотків» [9].

Необхідно звернути увагу на той факт, що здійснювані заходи міжнародного співробітництва ДФС України у сфері обміну інформацією з митними службами іноземних держав опосередковано впливають на діяльність підрозділів правової роботи. Наприклад, під час виникнення претензій та спорів стосовно результатів оформлення імпорتنих та експортних операцій, як зі сторони ДФС України та і зі сторони платника податків, підрозділи правової роботи ДФС України здійснюють супроводження таких справ, зокрема й з урахуванням матеріалів справи, зібраних та стадії митного оформлення. Тобто працівники підрозділів правової роботи ДФС України отримують фактично зібрані доказами працівниками прикордонних служб, зокрема шляхом міжнародного обміну інформацією з іноземними державами.

Проведення робочих зустрічей, за участі представників податкових, митних, зовнішньополітич-

них відомств та агентств, відповідальних за розвиток прикордонної інфраструктури.

За сприянням ДФС України та митних, податкових органів іноземних держав створені робочі групи та комісії з метою сприяння, налагодження торговельно-економічних зв'язків між країнами, зокрема:

- 1) спільна міжурядова українсько-вірменська комісія з питань економічного співробітництва;
- 2) спільна міжурядова українсько-азербайджанська комісія з питань економічного співробітництва;
- 3) міжурядова українсько-білоруська змішана комісія з питань торговельно-економічного співробітництва;
- 4) спільна міжурядова українсько-грузинська комісія з питань економічного співробітництва;
- 5) міжурядова українсько-іранська комісія з питань економічного та торговельного співробітництва;
- 6) міждержавна українсько-казахстанська комісія з економічного співробітництва;
- 7) спільна міжурядова українсько-угорська комісія з питань економічного співробітництва;
- 8) робоча група високого рівня з питань взаємної торгівлі між Україною та республікою Узбекистан;
- 9) робоча група з питань співробітництва у сфері промисловості з Чеською Республікою;
- 10) українсько-білоруська робоча група високого рівня з питань взаємної торгівлі;
- 11) робоча група зі збільшення товарообігу між Україною та Республікою Казахстан [10].

Залучення до співробітництва, у формі зустрічей та консультацій у пленарних засіданнях представників Європейської Комісії, Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу.

Зі сторони ДФС України, проводяться консультації з митними службами іноземних держав з метою активізації двостороннього співробітництва, залучення експертної допомоги для реформування митниць ДФС України та виконання обов'язків, що випливають з Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

За ініціативою митного департаменту ДФС України, разом із митним департаментом Литовської Республіки реалізовано проект «Розвиток інституціонального потенціалу митної служби», під час якого литовською стороною надано консультативну допомогу ДФС України та забезпечено обмін досвідом (ознайомлювальні візити, тренінги). ДФС України організовано візит німецької делегації, сформованої під егідою Федерального міністерства фінансів ФРН, яка провела консультації з представниками ДФС України щодо реформування системи податкових органів, зокрема з питань митної вартості та митного постаудит-контролю. Забезпечено участь працівників ДФС України, у т.ч. регіональних митниць, у проведених німецьким товариством міжнародного співробітництва ГмбХ тренінгах з питань визначення митної вартості та походження товарів, організовано низку семінарів з питань оподаткування, а також навчальний візит до Митної адміні-

страції Німеччини з метою ознайомлення з досвідом роботи щодо спільної транзитної процедури ЄС [10].

Висновки. Таким чином, проаналізовані дані дають змогу виокремити та класифікувати форми співробітництва підрозділів правової роботи ДФС України з податковими і митними службами іноземних держав, міжнародними фондними організаціями:

1) безпосередні форми співробітництва:

– робочі зустрічі, візити до митних, податкових органів іноземних держав та до міжнародних фондних організацій;

– консультації зі спеціалістами, профільними комітетами митних, податкових органів іноземних держав, та міжнародних фондних організацій;

– навчальні заходи: семінари, відеоконференції, візити, тренінги; що проводяться як безпосередньо в Україні іноземними спеціалістами, так і за кордоном, за підтримки міжнародних фондних організацій;

– використання у своїй роботі висновків експертів митних, податкових органів іноземних держав та профільних комітетів міжнародних фондних організацій;

– проведення спільних засідань профільних комітетів ДФС України та митних, податкових органів іноземних держав;

2) опосередковані форми співробітництва:

– нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення процесу укладення двосторонніх угод (договорів, конвенцій), які врегульовують податкові правовідносини між суб'єктами міжнародного права, обов'язковим учасником яких є Україна в особі органів Державної фіскальної служби;

– використання електронних ресурсів для обміну інформацією між органами ДФС України та митними, податковими органами іноземних держав;

– здійснення спільного контролю ДФС України та митними, податковими органами іноземних держав за імпорними та експортними операціями;

– застосування технічних можливостей для збирання інформації та здійснення обміну нею, забезпечення більш повного та якісного збору доказів, під час виявлення правопорушень, які в подальшому підрозділи правової роботи ДФС України використовують в роботі, а саме під час доказування вини платника в суді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пилипів В., Тарангул В. Сучасні форми партнерської взаємодії у сфері оподаткування / В. Пилипів, В. Тарангул // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – № 1(64). – 2014. – С. 189.
2. Дейнеко А. Расширение Европейского Союза: экономические и правовые аспекты / А. Дейнеко, Г. Забавский, Ф. Дмитракович; Под науч. ред. А. Дайнеко. – М.: Изд-во деловой и учебной литературы, 2004. – 74 с.
3. Химич К., Маркова Л. Досвід адміністрування податків у країнах з розвинутою економікою та можливості його адаптації в Україні / К.Химич, Л. Маркова // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2010. – С. 150.
4. Боровик С. Сучасна практика застосування угод по уникненню подвійного оподаткування доходів майна / С. Боровик // Зовнішня торгівля. – 1991. – № 1. – С. 23.
5. Пепеляев С. Налоговое право: учебное пособие / С. Г. Пепеляев. – М.: ИД «ФБК–ПРЕСС», 2000. – 608 с.
6. Реформування податкової служби України відповідно до європейських стандартів: зб. матер. наук.-практ.конференції, 22 жовтня 2010 р.: в 2 ч. / Держ. подат. адмін. України, Нац. унів. ДПС України, Наук.-досл. Центр проблем оподатк. – Ірпінь, 2010. – С. 22
7. Структура регуляторного департаменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura>.
8. Міжнародний обмін податковою інформацією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.
9. Директива Ради ЄС 2011/16/EU від 15.02.2011 р. «Про адміністративне співробітництво в галузі оподаткування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua>.
10. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.